ГЛАС ИСТИНЕ.

Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе.

Уредник: САВА ПЕТРОВИЋ.

Бр. 2. У Новоме Саду 31. Јануара 1886. Год. III.

ДАРВИНИЗАМ И ПОРЕКЛО ЧОВЕКА.

(По дру А. III.)

Материјализам по својим начелима сматра човека као просто физичко биће и пориче сваки виши духовни принцип у њему. Што ми „душом“ називамо, — то је по његову схваћању празна апстракција; по њему се васколики психички живот има једино на мозак свести. Па пошто материјализам такођер никакав стварачки принцип над светом не признаје, то и човек по материјалистичком схваћању света у целоме свом бићу није ништа друго, доли продукт природе. Према томе дакле настаје питање: па како и у колико је човек продукт природе, т. ј. на који је начин човек из процеса природе произишао? На то питање одговара модерни материјализам, да је човек на исти начин као и остале врсте животиња постао, но тако, да је врста ч о в е к а (барем до сада) највиши степен, до кога се природно развиће врста издигло. Како се дакле кад постање врста схаћа, тако се одређује и начин, како се има порекло човека по материјалистичком схваћању замишљати. Но ми знамо, да се материјализам и у погледу постања врста пре хипотезе метаморфоза (преображаја) придржавао, дочим је сада у опће Д а р в и н о в у хипотезу попримио. По тој хипотези дакле врста љ у д и је из м а ј м у н с к о г рода постала као и све остале врсте живих бића путем „природног полног избора“ и оплемењивања, у свези са „борбом за опстанак.“ То се пак има овако замислити:

а.) Да би генеалогију човека разјаснили, ваља нам се осврнути на старо-светске мајмуне (Катарине) (са узаним носом). Из њих су се разграниле две линије, од којих се једна у новосветске, т. ј. садање мајмуне (са широким носом, — Платирини), а друга у врсту људи развила. Запитамо ли сад, како је то ишло, добијамо овај одговор: У току времена свидело се многима од оних старо-светских мајмуна згодније, да мање на дрвима, а више на земљи живе, било с тога, што је наступила промена у начину прибављања хране, или што су се односаји постојбине им променули. Можда се променула клима, можда је настала хладноћа место топлоте; или је можда почело расти мање дрва, или је воће, које је тамо рађало, слабо годило укусу тих мајмуна и т. д. Са тим пак животним променама морао се и њихов телесни састав променути, како би новим условима живота њихова могао одговарати.

б.) Пошто су дакле сишавши са дрва на земљу да на њој живе, — били принуђени да се против непријатељских им грабљивих животиња бране, — то су морали постати способним,

да си праве оружје, да камење и дрвље к извесној мети бацају, да се батинама и камењем бране, да свој плен нападају, или да си на други начин храну прибаве. Према томе беше за њих обзиром на ту сврху пробитачније, да заузму неко усправно држање и да тако постану двоножни. Обе предње ноге наиме и цели горњи део тела морали су у поменуту сврху слободни постати, а за то је нужно било да чврсто на стражњим ногама стоје.

в.) Тако дакле попримише ти мајмуни усправљени положај; ноге им по мало постадоше равне и велики ножни прст (палац) се измену, премда је сад услед тога наступио губитак снаге за хватање и верање. Руке, односно предње ноге, — сада мање употребљаване за тако груби посао, као што је верање и пењање по дрвима, постадоше углађеније и финије, док се најпосле постепено не развише у људске. Карлица се по мало раширила, кичма се својствено савила и глава се у новом променутом положају по мало утврдила. Мозак се временом повећао и услед тога развила се у њима разумна душевна снага. Длака је услед чишћења помало нестала, а најпосле изгубише и реп, пошто га више не потребоваше за вешање о дрва и помоћ при верању. И тако постаде неким редом „неосетне“ постепености најпосле човек.

г.) Да би порекло човека од мајмуна доказао, позива се Дарвин прво на сличност човекова телесна састава са саставом њему најближих животиња, — мајмунâ, у колико је људско тело са телом осталих сисаваца по истом моделу конструисано. Нарочито пак служе му за доказ те хипотезе тако звани „рудиментарни“ остаци, који се у људском телу налазе. „Рудиментарним“ органима наиме назива Дарвин такове, који изгледају, да су у своме развијању закржљавили. Амо спадају н. пр. мишићи горње коже на челу, пошто људи обично нису више у стању, да помоћу тих мишића горњим делом чела мичу; даље мишићи ува, пошто човек обично не може више ушима мицати, а с тим и цела спољна шкољка ува; надаље очна кожица (Nickhaut), у колико ова код човека више као „полумесечна бора“ постоји; исто тако по телу расуте длаке, као остаци пређашње длаке по целоме телу; os coccyx, — као рудиментарни остатак пређашњега репа и т. д.

д.) Постанак тих „рудиментарних“ органа има се по Дарвину тако разјаснити, да је неки пређашњи (животињски) предходник човека те органе у потпуном облику имао, но да су исти услед променутих одношаја у животу знатно редуцирани, док нису најпосле сасвим закржљавили тако, да се сада више остаци истих налазе. Но пошто се ти рудименти дају схватати само с обзиром на њихов потпуни развитак, који се код нижих животиња налази, — то они доказују, да су они и код човека тек рудиментима постали услед природног полног избора и оплемењивања, које се за то постарало, да они органи, који су човеку непотребни, по готову закржљаве да би се други органи, који су за њега нужнији били, тим већма развити могли. А тиме, што то доказују, — доказују посредно и другу реченицу, да је човек путем природног полног избора и оплемењивања из неке друге животињске врсте, — понајпре из мајмуна постао. Неко особено обележје наше „модерне науке“ јесте тежња, да се човек до животиње понизи и да се као највећи добитак и успех човекова духа сматра то, да у човеку ништа друго, до оплемењену животињу гледамо. — Но вратимо се к Дарвину и посмотримо поближе његову хипотезу о пореклу човека, које се материјализам безуслов-

но држи, па ћемо видети, да она стоји у протусловљу са начелима разумне антропологије, па често и са властитим Дарвиновим принципима. Јер:

а.) „Било је, — веле, — мајмуна, којима се временом згодније свидило, да мање на дрвима, а више на земљи живе; а пошто су се услови њихова живота тиме променули, то су морали постати двоноги и дворуки и заузети усправљено држање и т. д.“ — Но за човека је свакако добитак, што је усправљен и двоног; но да би то била хасна и за мајмуна, који је био навикнут да на дрвима живи и да своју храну у плодовима са тих дрва налази и да своју снагу за пентрање по дрвећу изгуби, да би добио усправљени положај, — то се неда лако схватити. Јер док су се они пре укусним плодовима са дрва лако хранити могли, морали су, изгубивши снагу за пењање оно сочно и слатко воће заменути са мршавим корењем, које су из земље ископати могли. Уз то још ваља приметити, да су све дотле, док су имали снаге за верање лако се могли бавећи се на дрвима, од својих непријатеља чувати, дочим су изгубив ту снагу, били без обране изложени својим душманима. То дакле није никако могло бити за њих пробитачно; то природно оплемењивање би их дакле, у место да је у њихову корист ишло, — шта више довело у горе стање, но што беше пређашње.

б.) „Мозак — веле даље — развио се код тих савршенијих мајмуна у великом степену, тако, да су услед тога и у интелектуалном погледу знатно коракнули.“ — Но овде управо настаје питање: Па како су ти напреднији мајмуни до такове величине мозга дошли, кад мозак човеков и у стању потпуног дивљаштва мозак других животиња по величини и обиму надмашава? Та Дарвинова хипотеза познаје само два узрока већем развитку неког органа: прилагођење спољашњим околностима живота и непрестано вежбање неког органа. Но ниједан од та два узрока нема овде места. Вежбањем мозга није се могло увећање истог постићи, јер већа „интелигенција“, дакле и виша и енергичнија интелектуална радња морала би тек услед повећања мозга настати. Привикавањем на спољне услове живота, у колико су ови неко веће развиће мозга изискивали, не може се такођер то повећање разјаснити, јер стварна величина мозга код дивљих људи, у које су се мајмуни првобитно тобоже преобратили, надмашава далеко њихове фактичне потребе, — пошто они своју интелигенцију највише на то употребљују, да си можда оружје, посуђе и т. сл. и то у најпримитивнијем облику направе. По томе је грдно увећање мозга при прелазу мајмуна у човека нешто, — што се начелима природног полног избора и оплемењивања врсте никако не да разјаснити.

в.) Исто тако су и докази, што их Дарвин за свој назор о обртају мајмуна у човека наводи, посве слаби и ништави. Јер:

α.) Ако је телесни склоп човеков сличан склопу мајмуна: дал' одатле већ сљеди, да човек од мајмуна потиче? Никако. Тај би се закључак из наведене премисе могао тек онда извести, кад би већ имали неких емпиричких ослонаца, који би очевидно показивали, да је човек такав слични склоп само путем порекла од мајмуна добити могао. Но такових нема. Пошто је човеку одређено, да на земљи живи, то он мора имати и таково тело, које му живот на земљи омогућава. И да по томе то тело не мора спадати у категорију несавршених, но међу најсавршеније организме, то се види с једне стране из узвишеног положаја, кога човек у сравњењу са свима осталим, живим бићима на земљи заузима, а с друге из узвише-

није природе оног духовног начела, коме ова као органи служити имају.

β.) Што се т. зв. „рудиментарних“ органа тиче, који би имали уједно да послуже као разлози за порекло човека од мајмуна, — ни ови ни мало не помажу поменутој хипотези. Узмимо, да заиста има у човеку рудимената у смислу Дарвинову, — ипак неби могли из њих извести, да човек потиче од мајмуна. Јер фактичност такових органа била би тада управо истина, која треба разјашњења. Па пошто о томе може бити разних тумачења, то би Дарвиново тумачење да су рудиментарни органи закржљавили услед природног полног избора и оплемењења и тако постали, могло важити као истинито разјашњење и остале начине тумачења искључити само онда, кад би већ и други важни докази за фактично биће природног полног избора постојали. Но такових нема. Па Дарвиновој хипотези неби ништа помогло, кад би ти рудиментарни органи и постојали.

γ.) Но научно није никако доказано, да такових „рудиментарних образовања“ у Дарвинову смислу имаде. Примери, које Дарвин наводи, нису нас кадри о томе уверити. Помичност горње коже на челу и спољашњег ува заиста је животињама од хасне; па зашто то не би било и за човека корисно? Ми никако не увиђамо зашто је баш код човека природни избор и оплемењивање настојало, да се то својство уклони, кад би оно и за човека могло од хасне бити. Па кад би спољашње уво имало бити рудименат, како да га човек није исто онако посве изгубио као и реп? Или је природни избор можда имао естетичка обзира, кад је човеку уво оставио, а реп одузео? Полумесечна бора такођер не служи ничему; јер ако је она рудименат, то никако не увиђамо, зашто је баш у човека трећи капак ока постао рудиментом, кад би он човеку барем тако исто користан бити могао као и птицама? Губитак длакаве одеће, од које би код човека по телу расуте длаке имале бити остаци, није никако тиме довољно разјашњен, што је човек првобитно у топлом појасу живео. Јер негледећи на то, што и длаке од сунчане препеке штите, људски се род по свима појасевима распрострьо, и ако је дакле по Дарвиновим речима природни избор врсте као неки Бог, који у опће свуда „неосетно“ оно избира и наређује, што је за твари у њихову стању корисно, то би он ипак морао барем оним људима, који у хладном појасу живе, — њихову природну длакаву одећу ради заклона од хладноће им оставити, а не до простих рудимената ју снизити. — Исто се такови разлози дају и против осталих тобожњих „рудимената“ Дарвинових навести, који њихов рудиментарни карактер јако у сумњу доводе. Према томе дакле отпада и овај Дарвинов доказ о пореклу човековом од мајмуна.

г.) Но особито се онда посве руши Дарвинова хипотеза о човековом пореклу од мајмуна кад дође у додир са психологијом. По Дарвинову учењу има се мозак сматрати као искључиви принцип мишљења и прохтева. Но то је правило, које се са психолошко-научног становишта као лажно и разуму противно сматрати мора. Доказ о томе већ смо мало час навели. Овде се отвара неки јаз, који се никаквом помоћном хипотезом попунити неда. Све тврдње о постанку човека од мајмуна су бескорисне, кад се зна, да се мишљење и прохтев неким чисто материјалним начелом разјаснити не може. Ми се овде нећемо упуштати у позитивне доказе тога, јер је то ван наше задаће. Дарвин се дакако свакојако труди, да цели постанак духовног живота у човеку разјасни и све психичке појаве као ступње у развијању мајмуна у човека прикаже. Но први поглед на његово закључива-

ње доказује, у каквој се он неприлици налази, кад дође до разјашњења тих психичких појава из неког фисичког начела и како се непрестано око самих мњења, слутња, претпоставака и т. д. врти, а никако не може неко стално правило да постави. Ми ћемо навести нека његова разјашњења, којима се он труди, да докаже, да се из духовних појава у човеку не може закључити, да се он битно разликује од животиње.

(Наставиће се.)

„Шесть дній дѣлай, и сотвори́ши въ ни́хъ вса дѣла твоа, въ дѐнь же седмы́й сѹббѡ́та Го́спода Бо́гѹ твоемѹ.“

(Беседу, на основу ове четврте божје заповеди, говорио 8. децембра 1885. г. у св. преображенској цркви панчевачкој, Лука Поповић, парох.)

Боже мој, како се мењају времена, а с временом људи. Јудејски тумачи закона, па и лукави и горди фарисеји, тако светковаху суботу, да тај дан не допуштаху чинити ни дела милосрђа, ни љубави према ближњему. Шта више, замерише једном приликом и самом Спаситељу, што је суботе једне исцелио болнога, замерише му љуто и повикаше: Ето, оскрнави нам суботу. Спаситељ се на овако замерање морао оградити. Да би им доказао, да су на кривом путу, јер дела милости и љубави према ближњем слободно је у свако доба чинити, запита их: „Кад би коме од вас пала овца у бунар, неби ли је одмах, па ма тај дан и субота била, извадили?“ — Тиме им хтеде рећи: Кад би вам овце, или другог којег скота жао било, зар би било мудро непомоћи болноме и невољноме човеку? Зар је животиња претежнија од човека? Питање ово поразило их је, и не могоше му ништа одговорити. —

А како данашњи дан, браћо, у нас? Док је некад Христос кореo Јудеје што претериваху светкујући суботу, дотле ето ми на жалост у данашње доба, морамо да се тужакамо, да нит се *светац* нит *недеља* к'о што треба слави и поштује. Док Јудеји и сувише чињаху, ми ето, врло мало. Изгледа, драга браћо, као да скоро и нема недеље и празника. Зар не?

Хајде послушајте ме браћо за часак; ако ове моје речи и не буду се на вас односиле, који сте, буди вам хвала, редовни посетиоци цркве, а оно приповедите их бар осталој браћи, која нису овде. —

Драга браћо! Недеља је хришћанину светао дан. Недеља је исто тако достојна установа, као и само Хришћанство. Нема браћо на земљи ни једне народности без јавног богослужења и с њим скопчаних обреда; а можемо слободно рећи, нема народа с тако красним и дивним богослужењем, с тако лепим и побожним обредима, као што су наши. — Стотинама народа у хиљаду разних језика, славе и величају Бога, моле се пред престолом његовим. Крунисане главе, цареви и краљеви силазе са својих престола, и падају ничице пред престолом божијим. Та како не. Недеља је дан Господа, дан одмора свију народа од својих земаљских послова и радње. Нит рало оре, нит мотика копа; нит чекић кује, нит бич пуца; нит сикира деље, нит сувача меље; . . . само умилни звук звона позива нас светој кући божјој, да у светој тишини душа наша поразговори се с Богом.

Да, браћо, тако некад било, сад се приповеда. Е па камо оног красног доба? Камо оне лепе љубави према св. вери и цркви нашој?

Грозничава трзавица што је обладала данашњим светом, те му притисла душу а приковала тело за ову грешну земљу, учинила је ето, те данашњи свет неће да зна више за светац и недељу. Мучна борба,борба пуке и несите грамзивости, заглухнула уши човеку, заслепила му очи, отровала душу, — те ето неда ни свецу ни недељи мира и покоја. — Подигосмо дивне цркве, обасусмо их сребром и жеженим златом, обукосмо слуге олтара божјег у свилу и кадифу, понамештасмо ето и столове, да нам за часак предрже грешно тело наше — па и опет зато ето цркве наше пусте, ни воље ни времена, нит срца нит душе, да посветимо Богу. А и како ћемо: кад нам је муштерија што чека пред врати, милија од — Бога; милија нам она дерна крајцарица што ју заслужимо, нег блаженство душе наше; дух данашњег времена има више силе и снаге од свете заповести Бога живога. Тако се то ради скоро свуд, па на жалост и код нас. Направисмо од празника и недеље радни дан, оштетисмо душу своју рђавим примером, кваримо децу нашу, слуге и аргате, суседе и грађане. Да тешке одговорности, коју товаримо на душу и савест нашу! — Па бар да нам се види, па бар да нам се, браћо, познаје што? Али на жалост ништа. Место да смо богатији, а ми све сиромашнији; дан по дан, ланац по ланац, а у нас све мање земље; куће наше прелазе у туђе руке; трговине наше пропадају, занати нам спавају, е ал браћо, лепо је негде речено: „Што недељом зарадиш и заслужиш — то си од Бога украо, зато и нема благослова.“ Та кад могу, браћо, велики и силни народи, који се осим вере своје могу поуздати и на друге народне силе, високо ценити побожност, неговати је и поштовати, зар да нами малима и слабима не треба све то? Узмимо само за пример оне богате Енглезе и вредне Американце. Велики, богати, просвећени народи ти, па ако упитамо њихове прве и знатне људе, са чега су до тога дошли, одговор ће бити: Са вредноће, рада, и штедње али и — са достојна поштовања и светковања недеље и празника. Та ето једном приликом упитаће знатан великаш неки за тајну величине енглеске краљевине. Краљица Викторија није му показала ни своје велике војне бродове, ни огромна богатства круне, ни велике и богате трговине, већ му је послала *Свето Писмо* с овим одговором: „*Слово је божије тајна величине енглеске краљевине.*“ Али немојмо браћо тако далеко, сравнимо ето само две породице, или два трговца, који славе и поштују свеца и недељу, а који не. Пратимо их само добро, за годину две, па ћемо одмах видети, у кога је више среће, боља напретка и здравља, више благослова; зацело у онога, који ради, али који недељу и светац посвећује Богу.

Част и поштење, браћо, честитој трговини, вредном раденику. Али хоћемо ли праве среће, не заборављајмо и не предпостављајмо земљу — небу; тело — души; време — вечности; свет — Богу, и радни дан — свецу и недељи. Радимо браћо, будимо прљежни, тецимо и штедимо — али држимо се и свете заповеди ове: „Шест дана ради и уради твоје послове, а седми дан посвети Господу Богу твоме.“ —

Али, браћо, је ли у томе све светковање недеље, што смо у цркви били? Свет хоће да ужива, да се забавља, да се провесели и у саму недељу и на сам празник. Нек му је просто и Богом благословено, само ако су та уживања, те забаве достојне недеље Божије, ако служе Богу на славу и хвалу. Не желимо ми браћо, гробне тишине недељом и празником, не треба нами фарисејско светковање, то не. Веселите се, уживајте, забављајте се браћо и

недељом и празником. Уживајте не само у овом храму Божјем, већ и у оном дивном храму његовом — природи Божијој, гледајући дивно небо, тај престол његов; та и оно вам проповеда славу његову. Уживајте не само у речи Божијој, коју овде чујете из св. јеванђелија, уживајте читајући корисне и лепе књиге, којима се слави Бог, а које срце и душу облагороћавају. Уживајте у лепој песми нашој било црквеној или народној; та песма крепи, песма снажи, песма тугу блажи. Уживајте у лепом и паметном разговору, обавештавајте се, светујте се о добру вашем и млађих ваших. Крепите тело своје умереношћу у јелу и пићу, крепите и душу вашу чинећи дела милости и телесна и душевна — па ето, браћо, достојне славе недељног и празничног дана и ван цркве Божије. Али, бегајте браћо, од неваљала друштва, као од живе ватре; од отровна и проклета пића, у ком се толики подавише; не допуштајте дечици вашој и малој и великој непристојне забаве; гадне и богомрске речи недајте да изговарају, учите их свему што је пристојно, племенито и лепо, водите их у цркву, омилите им кућу и послове кућевне, ако сте ради срећи и напретку своме и деци својој.

Браћо, кад може Турчин светковати петка свога, Чивутин суботу своју, зар да Србин не светкује недељу, недељу, којом је величина и достојанство вере наше потврђено, јер Христос је браћо у недељу ускрсао. Немојмо браћо, тако лаке душе бити, одговараћемо пред Богом. Не може нас — к'о што неки мисле — натерати закон и власт на то светковање. У нами, у срцу нашем, у доброј вољи нашој, лежи тај закон. Све се може, кад се хоће. До нас стоји да боље буде. Нека сваки од нас, на својој пошти, у кући, у друштву, на сваком месту поради, па ће браћо цркве наше лепше пропојати, расплам тиће се свештени огањ религиозних осећаја наших, биће више хармоније и реда, више љубави и слоге, узајамна поверења, више поштења у раду, лепше среће и напретка, ког вам свима од срца желим. — Амин.

МИТРОПОЛИТ ЦРНОГОРСКИ ВИСАРИОН ЉУБИША.

„Подо́бни ми быва́йте“.
(Филипис. гл. 3. ст. 17.)

На јужноме крају чаробне српске *Боке Которске*, у знаменитој општини *Паштровској*, — граду Будви јужноисточно, бијели се на једном морском оточићу, каноти бијели галеб на широкој морској пучини, мали градић: „*Свети Стефан*“ *).

Градић *Свети Стефан* носи име по православној цркви св. архиђакона и првомученика Стефана, што се на врху његовом види.

Од града Будве пјешаку је до у Св. Стефан ићи један добар са̂т и по хода. Толико „добром коњу и бољем јунаку“ нема.

*) Castel san Stefano.

Градић св. Стефан, човјеку из даљег погледа изгледа као каква округла, стјеновита, над површином морском високо уздигнута грудица. Чини се, да се у њ сувијем не може уљећи; но може, ал' и то само једним предњим пјесковитим и као језик испложеним путем.

Но кад зими жестоки исток, невјерни запад, ма'нити сјевер, или опаки југ, узрује море, ово „невјерно поље“, валови му се на овом путићу као бијесни сударају. У том случају, што се често зими збива, може само вјешти морепловац, каквијех у Паштровићима и има, газећи море и варакајући се с морским валовима, у градић ући и из њега изићи. Чојку гор-

штаку, мору невјешту, тада нема за њ пута, ни из њега изласка.

Стјеновити овај градић, као и четири дивна света српска православна манастира, потсјећа данашње Паштровиће на негдашњу независност, — славу, слободу, слогу, и љубав брацку. То им и јесте данас скоро све, на што гледају, као на једини остатак свију својих некадањих лијепих спомена.

Он је бистро огледало и живи спомен јунаштва предака им.

Озидан је неправо стеченом Турском муком а јуначки је отет од Турске онда, када она хоћаше да свој полумјесец, у пркос правди и витезштву мукотрпне Србадије, попне на тврде бедеме бијелог Душановог града Котора. *)

У овом градићу **) лицем на дан првог српског архијепископа и пресвјетитеља св. Саве, а године 1823. отвори очи и угледа свијета човјек високог стаса, свијетлог образа, трјезвеног ума, бистрог разума, чудног ока, згодног погледа, разговора и твора, племенитог искреног срца, добре, побожне душе, и митрополит витешке и јуначке наше дичне српске Црне Горе, именом: *Висарион Љубиша*, који на св. крштењу доби име *Василије*.

Од овог једног од дванаест Паштровских племена, племена Љубише, досељеног у Паштровиће с почетком једанаестог вијека, скрај тако зване ријеке „Љубишњице“, вазда се је дотле рађало људи, који су цркви православној и роду српском хвале достојно служили, и користи му, било умно било материјално, доприносили.

*) Види „Срп. Далматински Магазин“ 1845. Стеван Митров Љубиша.

**) По „Шематизму“ за год. 1884. прав. Боко-Которске, Дубровачке и Спичанске Епархије, броји 26. фам. домова и 148. душа све прав. крви Српске. Броји и још њеколико празнијех забатаљенијех кућа, и три запуштене црквице. На врх града, уз стару малу св. Архидјак. Стефана цркву, сада стоји и друга ново и лијепо ограђена велика св. Архидјак. Стефана црква!

Од свију се као свјетли дан од тамне ноћи одликује: сјајна на небу српском неугасива звијезда, *Стеван Митров Љубиша*.

Жалити је само, што у множењу (као и многа поражена племена 1343. год.) досле слабо расте, све од оног кобног доба, од кад Лудвик IV. угарски краљ за „Голијем врхом“ (Трманом) год. 1343. заборави на Бога, на слику човјка, и на име краља, те обману вјеру, запљува правду, и посјече 1.400 Паштровских Срба. Књига те грозне, нечовјечне, богомрске слике, броји само 120 Љубиша. *)

Отац му се звао *Никола*, — човјек по занимању поморски капетан.

Како га и још живећи савременици му казују: био је човјек малога стаса, ал' великог јуначког духа, и осољене памети. По томе и по поштењу људи се и цијене.

Чујмо о том уз пословицу: „људи се не мјере пећу него памећу“, и врлог нашег пјесника Јована Сундечића, како вели:

„Не цјенимо људе по чину и стасу,
„Нег' по души, уму, и поштену гласу.“

Бјеше Никола жив и окретан к'о и небесна муња. Човјек ћеперан, и лијепог симпатичног јуначког лица.

Као што је свакоме честитом родољубном Србину, којему је стало до среће, благостања, уједињења, части, и слободе милог свог Српства, тако је и нашем Николи нада све на свијету света вјера и народност српска била.

Мисли се, да је Никола рођен „около“ 1780. године. Живио је на земљи часно и поштено до год. 1826, кад оставивши трогодишњег Василија у бешици, а другога сина Андрију тек од шест мјесеци у мајчиној утроби: замијени земаљски са небесним животом.

*) Види: „Libro dei privileggi e concessioni avute dalla nobilissima Comunitadi Pastrovichio, autenticato ed estratto dal veneto archivio per il notajo Luca Valeri.“ — „Животопис С. М. Љубише“.

Мајка му се је звала *Госпава*; и била кћи покојног Сава Томичина Радовића, из знаменитог вароша Рисна.

Бијаше то жена, о којој би блаженог спомена неумрли Ђ. Јакшић рекао:

„Лица лепа
„Стаса вита“ —

А жарка српска душа Ј. Сундечић, придодао би:

„Жива жарка — ка' сунашце,
„Лака као повјетарце.“ —

Жена:

„Танка, бјела и висока
И румена, црно-ока“. —

Једном рјечју, особите спољашње љепоте. Њој је одговарала њена душевна доброта, која људе с Богом и вјечношћу спаја.

Када је Госпава за Николу у Паштровиће дошла, говорило се: „Валај је капетан Никола знавао себи изабрати згодну супругу, а кући добру и примјерну кутњицу“.

Није то била помодарка ни распикућа. Помодарење из душе је презирала.

На распикуће мрзјела је као и на пакао.

У добу њеном бјеше друкчије. Обичај ношње смерног одјела бјеше свети закон, понос и врлина, коју је сваки поштовао.

Тај достојни понос и та поштована врлина данас је, на жалост, код вишег дјела стид и груба мана!

На велику жалост, наше Српкиње, не само овди код нас у Боки, већ по свим скоро мјестима и предјелима српским, данас, кад нам за остварење оног што је већ давно у сваком родољубном српском срцу засновано и насликано, материјална снага као прво сретство потребује, рек' би к'о за инат, и на прешу преоблаче се: из одјела које ресијаше старе наше дичне Српкиње, из лијепог смерног одјела свог, у раскошно туђе! А тијем сводећи на себе праведни Божији и народни гњев, и гријешећи против свете христијанске смерности, куже и упропашћују себе и многе лијепе и богате српске породице.

Госпава је, како се мисли, рођена около 1785. године. Дочекала је довољну старост и часно бројила дане земаљског живота, све:

„Док јој жарко омрзнуло сунце
А земљица црна омилила;“ —

те се 20. августа 1848. са небесном вјечношћу вјенча.

Овај лијепи супружнички пар имао је и другог сина Андрију, којег отац, као што још с почетка примјетисмо, не дочека виђети.

Бјеше и то у свему, до мјере, за свачије око згодан и диван момак, да му се завиђаше. Залуду, кад би за свој угашени дом зле среће.

Њему не би суђено, да на овом варавом свијету ни пуну четвртину вијека преживи. Ступивши у брак са једном православном Српкињицом, гиздавом дјевојком, и не оставивши након себе од срца спомен своје супружанске љубави, на велику жалост својте, пријатеља и познаника му, кобна га смрт отргну из љуцкога кола. То је било управ 22. децембра 1848.

Ова његова прерана смрт, својту и пријатеље уцвијели, нарочито за то, што се ш њим угаси дом, и утули крсна свијећа Николе Љубише, да њ више нема по навици: пријатељу и путнику свратишта ни гозбе.

Они га жалили, а пусто братовљево срце морало је препукнути у комаде, јер колико згодан, љубаван, искрен, поштен, и снажан толико и:

„Вјеран бјеше јунак мимо људи“.*)

Да је и грђи био, њему би без њега по оној српској пословици: „Тешко брату без брата и на царевој трпези,“ — јадно и тешко било.

Кад Василије бјеше навршио пету а заљегао у шесту годину, бригама обрхрвана родитељка му посла га у

*) Владика П. П. Петровић.

оближњи св. Николајевски манастир *Прасквицу*, ђеду му архимандриту *Сави Љубиши*, да га књизи свикне и учи.

Архимандрит Сава, који је од доселе нам познатијех калуђера највише добра чинио манастиру Прасквици, који је цио свој вијек користи народа и прав. срп. цркве посветио, и као привржeник брацког нам Руског народа много претрпио, туге и чемера у грудима осушио, — обвесели му се као да му од срца бјеше: јер у њему прозираше лијепу корист по прав. цркву и народ српски.

(Наставиће се.)

КЊИЖЕВНА ОЕМАНА.

„*Разлика философске етике од хришћанске етике, науке о моралу човечијем. Говор архимандрита Никанора Ружичића.* Штампано у Београду — у краљ. срб. држ. штампарији. 1885 год.“

Дошла ми је недавно до руку расправа под горњим насловом, и ја сам ју прочитао.

То је говор, којим је испратио кући богослове преч. г. арх. Никанор, као ректор у богословији београдској, на сршетку школске године 1884-5. Па дај да речемо коју о томе.

На првој страници је увод; затим се до краја говори о разлици међу релиђиозним и философским моралом. Испоређује се један с другим; казује се шта имају заједничког, а у чему се разликују. Пречасни г. писац подиже, с правом, релиђиозни морал над философским и овај сматра тек као пут савршенству моралном т. ј. релиђиозном моралу. Цељ је дакле расправи тој, да покаже, да хришћанска етика као плод откровења, стоји над философском етиком, која је производ људског ума, који је грешио свагда и који свагда погрешити може — и та је цељ савршено постигнута. Језик је у расправи леп и чист.

После овога нека ми преч. г. архимандрит дозволи да приметим нешто. Узев у руке расправу ту, надао сам се, да ћу о томе предмету, о коме се у расправи говори, нових мисли чути. Али сам се преварио љуто. Расправа та, ма да је *као оригиналан производ* из пера преч. г. архимандрита штампана, *ипак ништа друго није но* чист превод. Ово сам видео одма, јер исту „разлику хришћанске етике од философске етике“ и ја већ од две године у рукопису имам. Ја сам ју још као богослов превео с немачког од *Гелерта*; одакле ју је пак преч. г. архимандрит превео, да ли баш с немачког или можда с руског (које је дабогме опет од Гелерта преведено) то не знам, и није ми нужде, да знам. Али да је пречасни г. архимандрит свакако требао рећи, да је та његова расправа — превод, *а не оригиналан састав* — то стоји! Но кад то не хтеде пречасни г. архимандрит казати, ево ја рекох, нека се знаде. Ја написах овако, а преч. г. архимандрит Никанор допустиће, да није — инако.

Панчево 22. јануара 1886.

Стеван Стевановић
свећеник.

Разъноучтение нѣкоторыхъ мѣстъ къ словѣньскыхъ евангелиихъ.

VI.

Прежде даже не снитися има.

У I. глави, 18. ст. од Матеја стоји у матици овако: *γνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος Ἁγίου.* И ово место има два варијанта у словенским јеванђелијима. На једној су страни црквенословенско јеванђелије са јеванђелијем српско-словенским штампаним у Мрк-

шиној цркви, а на другој страни стоје остала јеванђелија, која ја спомињем у овом послу. У црквено-словенском јеванђелију преведено је то место овако: **ѡбрѹченнѣй бо бывши матери егѡ Марїи Іѡсифови, прежде даже не снитися има, обрѣтеся имѹщи во чревѣ ѡтъ дѹха свята.** Овде је против духа словенске синтаксе преведено *πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς* са **прежде даже не снитися има.** Тако је исто ропски преведено и у јеванђелију штампаном у Мркшиној цркви: **ѡброучене бо бывши матери него Марїи Іѡсифови, прѣжде не сьнити се има, ѡбрѣте се имоуштн вь чрѣвѣ ѡтъ доуха света.** Као што треба по духу словенске синтаксе преведено је ово место у Остромирову јеванђелију: **Обрѫчене бывъши матери него Марии Иосифови, прѣжде даже не сънаста са обрѣте са имѫштн въ чрѣвѣ отъ доуха свата.** Тако је исто лепо преведено ово место и у јеванђелију асеманову: **Обрѫчене бывъши матери него марии Осифови, прежде даже не сънасте са обрѣте са имѫштн въ чрѣвѣ отъ доуха свата.** И у никољском јеванђелију преведено је ово место лепо: **оброучены бившы матери его Марыи Иосиповы же, прѣжде дажде не снеста се, обрѣте се имоушты вь чрѣвы ѡть доуха света.** У сазаво-емауском јеванђелију такође је ово место лепо преведено: **обручене бо бывьши матери его марии иосифови, прѣжде даже не сьнаста са обрѣте са имоушти вь чрѣвѣ ѡт дха ст̃а.** Тако је и у мисалу од год. 1483 лепо преведено ово место: **егда оброучена бисн мати исоусова марие осиноу прѣжде неже синдоста се обрѣте се имоушти в чрѣвѣ от доуха света. . .**

У нашој књижевности српско-словенској још је питање нерешено: који су споменици преведени са грчкога, а који су опет само преписи са старога словенскога језика. Најстарије је јеванђелије у нашој српско-словенској књижевности јеванђелије вуканово, које је писао Симеон старац **в Пеки в градѣ Расѣ** између 1201 и 1208 године. За ово јеванђелије може се доста поуздано казати да је преписано са старога словенскога језика, јер се у њему доста често налази старо словенско слово **ѧ**. Тако се може казати и за Никољско и Београдско јеванђелије да су преписи из старих споменика словенских, што сведоче врло стари облици, који се само у старим словенским споменицима налазе. Јеванђелије пак штампано у Мркшиној цркви 1562 године трудом јеромонаха Мардарија, а тако исто и јеванђелије штампано у Београду трудом истога Мардарија 1552 године држим да су са оригинала грчкога преваћана, као што сведочи горе наведено место из Матеја I. 18. и друга места што смо их пре претресали. Јеванђелије у Мркшиној цркви штампано држи се ропски матице као и црквено-словенско наше јеванђелије, докле се у јеванђелију вуканову, београдском и никољском споменута места слажу са старим словенским више у словенском духу преведеним јеванђелијима, што је такође знак, да су прости преписи из старих словенских јеванђелија. Нека читаоци испореде место из Матеја I. 18. што смо горе истакли како је преведено у никољском, а како је у Мардаријеву јеванђелију у Мркшиној цркви штампаном, па ће се уверити, да ће тако бити као што ја тврдим.

Карловци. **Јован Живановић.**

СРПСКЕ СТАРИНЕ.

саопштава **Максим Лудајић.**

XXIII. (Наставак.)

Будим 27. и 30. јан. 1730. Српски суд табахански казни Исаила Станивуковића, што је преступио заповед Божију, те је рођену своју матер псо-

вао, бесчастио, погрђивао и њу из куће истерао а оца свога властитога злоставио и окрвавио.

„Сентенцъ и дела Исаила Станивꙋковича ѡчитꙋютсе данас ѡвде пред народомъ кое єсте чиниѡ сꙋпротъ господа бога, и заповеде божии ва пункту 1. появлюетсе что грешилъ єсте, и матеръ свою власнꙋ псоваѡ, безчестиѡ, погрђиваѡ на ѡчиветномъ сокакꙋ актомꙋ из дома матеръ свою єсте истераѡ и протерао, како злочестꙋ женꙋ а не матеръ свою, и кꙋрвомъ назваѡ да є очивестна и дрꙋга многа различна злодения єсте чиниѡ.

Пакъ садъ ѡпетъ наново єсте дрзнꙋо и своега власнога ѡца и родитела єсте тꙋкао и биѡ по глави, по ѡчию, и ѡкрвавиѡ га и нагрдиѡ га како єдан злодеи актомꙋ и псоваѡ и погрђиваѡ и сꙋпроть бога чиниѡ, зато єсте емꙋ доконато да подлегне предъ ѡчивестном народомъ подъ щрофъ 24. щапа за ѡчинꙋ кащигꙋ а матерню кащигꙋ хоће трпети до гредꙋшчаго празника коиће бити у петакъ

сего 27. јанꙋария 1730.

В. б. Јѡанъ Цвети. . .

єшкꙋти и таначъ.

Како прошлога дна неденога єсте разꙋмели сентенцъ ѡвога Исаила Станивꙋковича кой єсте погрђиваѡ матер свою и ѡца своего єст биѡ тако свою наложенꙋмꙋ кащигꙋ дна ѡнога ние испꙋниѡ, тако ѡпетъ данасъ да подлегне кащиги као и прошлога дна неделнога, или да се молитъ ѡцꙋ и матери да мꙋ се опрости ако таково почне ꙋнапредъ чинити, знатиће пощени варошки таначъ шним щоће чинити.

Актомꙋ ѡбзнанюесе свимъ и сваким коиће своега ѡца или матеръ свою или стариега своего непочитовати, него почне се противити злословити и погрђивати те се наком постигне несамо ѡвде пред народомъ нашимъ хоће ѡчитоватъ, и кащиганъ бити, него на ѡчивестномъ сокакꙋ и пияцꙋ хоће свою кащигꙋ трпети.

Дато 30. Јанꙋ. 1730. ꙋ табани

Н: Варошки бировъ

Ешкути и таначъ ѡвде.

XXIV.

Перката. 22. маја 1730. Алмашки поп и други сведоче, како је Андрија Липопој платио за сукњу, ћурдију и доламу, па вратио „Ђуки,“ од кога је купио — — —

„Поклон и Поздравление Вашема Милостима.

Ја Поп Павао алмашки, и дрꙋги ꙋписани свидочимо како Андреа Липопој плати сꙋкниꙋ и ћꙋрдиꙋ, доламꙋ пако вратио ћꙋки, од когае кꙋпио. Зато ми ꙋ ꙋицица Иовицин Петар и други свидочимо да на ниега руке нитко неимаде. Ми сдꙋшом то дносимо. Иа Андреа пако мои трꙋд и срамотꙋ нећꙋ оставит иерсам казао да дꙋжан нисам, и да сам све изплатио разма два воринта кое иасам готов дати ономе од кога сам кꙋпио. Тако свидочим и иа ꙋ ꙋина Маисторова из дꙋше. Желим Вашема Милостима добро здавие.

Маиа Месеца 22. дан. 1730. ꙋписа.

Андреа Липопои

из Перката

Тако бирови и Ешкꙋти Перказки.“

Адрес овога писма овај је: „Ова книга да се имаде дати Господарꙋ бировꙋꙋм Стоикꙋ и Ешкутом Табанскем ꙋ рꙋке поштене ꙋ Табанꙋ.“ — Печат, као што сам једном приметио има овај натпис: „Иован Сабадꙋш Перката Perkata 1712.“ М. Л.

XXV.

1731. год. Попис српских кућа у јепархији Будимској а наиме: у Барањској, шомођској, толнанској столнобеоградској и пештанској вармеђи. На овај попис још ћемо се вратити.

	куће.
Мохачь	17
Ланчꙋгъ (Lancsúk)	40

Маюръ боя (Bóly, Boja)	38
Литоба (Liptód)	23
Борять (Borjád)	28
Титошъ (Rácz Töttös)	32
Маишъ	40
Липова	12
Безедекъ	9
Велики иванъ	16
Шарокъ	16
Бринваръ (Baranyavár)	4
Моноцоръ (Monostor)	8
Банъ (Baán)	52
Кишфал8ба (Kisfalud)	50
С8лошъ (Herczeg Sröllös)	30
Тарда (Darda)	18
Качвала (Kácsfalu)	43
Болманъ (Bolymán)	34
Бреме (Bereménd)	34
Шикле8шъ (Siklós)	35
Филянъ (Villány)	36
Мажаръ боя (Magyar Bóly)	16
Илочацъ	9
Вирагошъ	8
Яковала (Jaakbfalu)	12
Мали иванъ	6
К8вежда (Kövesd)	12
Палконя	6
Ваканъ (Vékény)	16
Петра (Racz Petre)	19
Каша	19
Мали будмиръ	20
Поча	6
Велики б8дмиръ	12
Печваръ	15
Аћашъ	3
Мечка	15
Феменъ (Vémend)	33
Бож8къ (Bozsok)	6
Лакъ	11
Гарчинъ (Görcsöny)	10
Сеч8й (Szekcsö)	70
Батосекъ	17
П8сто нана (Alsó Nána)	12
Сака (Szálka)	15
Грабовацъ (Grábocz)	11
Идошъ (Hidas)	20
Апара (Apár)	8
Козаръ (Rácz Kozár)	12
Велика нана	16
Медина	19
Сигет (Szigetvár)	18
Иригъ (Rácz Ürög)	5
Село Пантелия	30
Перкатъ	12
Столни Белиградъ	50
Халмаш (Rácz-Almás)	44
Жанк8ртаранъ (Adony)	19
Ловра (Lóré)*)	21

) Име овом селу од искони мађарско је, и зове се „Lóré“ из две речи састављено: „Ló“ коњ — и „Rév“ или скраћено „Ré“ — скела, српски дакле „коњска скела. Латинским језиком звало се ово место „Portus Equorum“, као што ћемо ниже видити. Сеоски печат тако исто доказује да је Ловри право име „Lórév“ или скраћено „Lóré“ јер на печату има једна скела — лађица — а у лађици види се стојећи коњ, а као што мало пре приметисмо „коњ“ зове се мађарски „Ló“, а скела „Rév“ или скраћено „Ré“, а да су Срби ову мађарску реч „Lóré“ на српски превели морали би казати „коњска скела“ а не од „Lóré“ изопачено „Ловра.“ — Матија Бел (види „Notitia Hungariae Novae Historico Geographica Tom. III. Viennae Austriae anno MDCCXXXVII. стр. 530) тврди, да „Lórév“ „Vocatur sic, ab equítio regio, quod eo loco, sive transponi olim consvevit, in ulteriorem ripam Danubii, sive adaquari“. — Ловра у чепељској ади прама Адоњу лежи не далеко од дунавске обале. — У стара времена по готову цела чепељска ада била је шумама покривена, па није чудо, што су се у стара времена угарски краљеви — јамачно лова ради — радо и много пути у Ловри бавили, а из докумената, које су уг. краљеви овде бивши издавали, дознајемо да се ово место — садашња Ловра, у старо време латинским језиком „Portus Equorum“ звало, тако IV. Бела краљ угарски 1259. год. у Ловри бавећи се издаје једну повељу овако: „Datum in Portu Equorum (т. ј. Lórév-у) in octavis sancti Martini millesimo CCL nono anno“.(Види „Monumenta Hungariae Historica“ 33. књ. стр. 506.) Исти краљ издаје 1263. год. једну диплому такођер „in Portu Equorum in octavis B. Jakobi apostoli“ — Тако исто III. Андрија краљ угарски потписује један документат „in Portu Equorum.“ (Види Fejer Codex Dip. Tom. X. volum. III. стр. 146. 148. 192. 233—234) — А I. Карл (Роберт) краљ угарски 1308. год. већ каже „Datum in Lureu“ de magna insula т. ј. у Lórév — у на чепељској ади. — Матија Бел вели даље, (Види у горе наведеној књизи и исту страну 530) да су Срби после пада Будима (1686) из Србије дошавши населили Ловру и да су онде становници чисти Срби њи мало фамилија „Incolae, Rascianís constant omnes, paucis Familiis definiti. Sunt autem in eis,qui post recuperatam Budam ex Servia huc accefsere“. — Тако ће и бити, да су ово Чарнојевићеви Срби, — а да је у оно доба у Ловри — кад је Матија Бел исто место походио — т. ј. 1736. или 1737. год. и такових могло бити, који су после пада Будима 1690. год. из Србије амо у ове горње пределе прешли и том приликом Ловру населили, даје се по томе закључити, што је до доласка Матије Бел-а

Ковин (Ráczkeve)	20	Калазъ	35
Чипъ	14	Чобанацъ	27
Бата	20	Помазъ	77
Шошъ кѡтъ (Sóskút)	25	Сѹма свега обалиста	1489

(Наставиће се.)

ОКРУЖНИЦА МИТРОПОЛИТА ЂОРЂА НИКОЛАЈЕВИЋА.

Српско-православној црквено-школској општини.

Љубезна моја чеда! И по мојој дубокој старости а и по мојем високом Архијерејском достојанству, давам себи право називати вас овим красним именом мојом драгом децом, у нади, да ћете и Ви мене као свога Оца поштовати и слушати. До сад се по новинама и приватним гласовима разносило, да сам ја Митрополитом босанским на мјесто мојега велеславнога предходника високопреосвештенога Господина Саве наименован; но ја нијесам хтјео таквим гласовима велике важности давати, те их нијесам моме духовном стаду ни разглашавао. Данас пак примивши декрет у руке не пропуштам мој српско-православни народ обавијестити, да је његово ц. кр. Апостолско Величанство благоизволјело мене премилостиво Митрополитом у Сарајеву наименовати, а Његова Светост Васионски патријарх Цариградски Господин Јоаким IV. у светом Синоду између три кандидата чиновно гласањем изабрати. — Моје посвећење сљедиће у недјељу 2. фебруара на Сретеније Господње, јер најприје морам у Беч отићи положити заклетву у руке Његова Величанства. — Драго ће ми бити, ако изволите кога заступника на моју светковину послати.

У Сарајеву 3. јануара 1886.

Наименовани Митрополит босански
Ђорђе Николајевић.

МИСТАК.

ФРИДРИХА ГОТЛИБА КЛОПШТОКА — МЕСИЈА.

ПЕВАНИЈА У 20 ПЕСМОПОЈА.

(Огледи у преводу српском).

ПЕСМОПОЈ ПРВИ.

(Наставак).

Садржај (наставку овом): Исус пошље анђела Гаврила на небо, да молитву му Богу принесе. — Около неба све сама сунца. — Гаврило ходи по сунчаном путу, са којег тецијаше некад етирна река до Едема (раја) доле. — Доспе на прво најближе сунце на небу и слуша славопој, који поју у свако доба, по трисветом, анђелски хори. — Елоја, највиђенији сред анђела. и најпречи Богу на служби, прилази Гаврилу на сусрет, и приведе га олтару Месијину. . . Стих 158—329.

Исус стајаше пред Богом још; и сад зачеше страдања ради спасења, слутња, у толи-страшњој близини, домиче до трпења суштег: како ће њему да суде, Бог са престола вишњег да дође, кривдом њега да окриви суд најопачих људи, он, крвљу обливен, на крст разапет смрћу да умре на Голготи. Гаврило подаље лицем допао земљи, скрушен Богу се молећ, мислима новим силно потресен. За векова, које проживе, од вајкад, од како душа вечност замишља, кад из тела брзолетом мисли излети, за тих столећа никад још не осети таких узвишених мисли. Божанство, с њим измирени свет, вечита љубав божанског спаса, све се појави њему: Бог ту мисао замете у дух бесмртнику. Вечник се јави сад милостивац створених бића.

у Ловру (1736. или 1737. год.) само 53—54. године прошло од како су Срби Ловру населили, па су му старији људи као извесно причати могли, да су Срби после пада Будима ово место — Ловру — населили. У Ловри — као што из горњег пописа видимо — 1731. год. било је само 21, а данас 118 кућа српских, дакле се за 154. године број домова упетороструччио, а становника има преко 600. — Ловра је и данас чисто бистро српско место. Срби онде у свему напредују. Слава Богу! М. Л.

Серафим се диже, стаде и задиви и молитве мољаше,и неизрећиве радости прострујаше срце му, и светлост и сјај засењив од њега потече. Земља се растопи у небеском блеску под њим, тако млидија он. Виде га божански спас, како васцелој гори ведрином обасу вис.

Гаврило, зовну га, препаши се, ти служиш мени на земљи! Пођи-де и понеси молитву ову до оца мог, да разберу најбољи међ људма, блажени оци, сво небо на збору испун времена, што захтеваше усрдном, жарком жељом. Тамо светли кô гласник Исуса, спаса, у сјају сред анђела!

Без поговора, божанским милим покретом, диже се серафим. Исус гледаше за њим с Горе Маслинске. Божанственик на престолу величанства божјег виде већ, шта учини серафим, пре нег и доспе брзац до сунаца небеских.

Сад се разведе разговор нови, тајанствени, између њега и вечника, смишљу што јавља смерове судбе, свети и страшни и вељи, пун нигда ненаданог расуда, чак и бесмртником таман — разговор о стварма, што ће одјако величати божје спасење сред свију створења.

У том се јави серафим, на прилику зоре, на крај-крајњем блеску небеском. Ту сама сунца шире се кругом, и оптичу небо сјајем својим као велом каквим, отканим од зрака правидела. Никоји сутоњиви земаљни жар не ближи се на доглед небу да не потамни. Збегом и даље пролази онуд природа облачна. Туд брзају небеска тела, сићушна, неразбирна, куд које, као што се диже и столеже под ногом путника ништави прах, црвима станак. Около неба дало се тисућ' путева, дугих, недогледних путева, сред сунаца одасвуд.

По сјајном путу, што к земљи савија, тецијаше некад, од створења јој, до Едема доле река небоведра, извирући с подножја престолу. По тој ил по обрежју јој, које издаваху боје, сличне шаренилу дуге ил уранку јутарњем, доходише тада анђели и Бог к људма, да се својски друже с њима. Ал брзо би рекао одбијена онуд, кад се човек измете грехом у супротника божјег. Јер бесмртници, у видовној красоти, не хтеше више гледати крајеве, што пред њима самрт пустошем наружи. Те се тад с грозом окретоше отуд. Самотне горе, где још бејаше трага вечнику; жуборни лузи, које доселе одушевљава шум приступности божје; благосне, мирљубне долине, које вољно похађаше дотле небеска младеж; хладовни гаји, где некад људи, прекипели од радости и осећаја слатких, плакаху, што их Бог вечите створи; — сад на земљу свали се терет проклетства, постаде горостас-гробље својој, испрва бесамртној деци. Али с временом, кад се данице-звезде, подмлађене из пепела страшнога суда, с победним слављем наново роде; те кад Бог кругове светова састави све са небом својим вездесуштим погледом: онда ће и река етирна с праисточника небеског потећи опет ведријом красотом к новом Едему. Никад јој неће обрежје по том бивати празно, без вишњих зборова, који ће ходити к земљи кô друзи бесмртником новим. То је ето свети пут, на који се Гаврило даде и из далека потече к небу величанства божјег.

Сред збора сунаца блиста се небо, округло, неизмерно, праслика васелене, преобиље сваке красоте видовне, што се, као потоци брзаћи, сликом и приликом свуд около разлева безкрајним просторјем. Када се креће, зазвуче од њега на крилих ветарњих по обрежју сунаца опој-хармоније покретника онуд. Песме божанских свираца у харфе заоре се силно, одушевљујући, упадом у те. Сложени тако, разлежу се звуци и слава пред њим, који је ухо створио. Као што се слади милосним гледом на подобља дела својих, тако му пријаху уху пјења небеска.

Ти, што ме учиш песмама небеским, другарице с анђели, виђалице с Богом, слушаљо вишњих бесмртних гласова, јави ми, кћери Сионска, ту песму, што сад појаху анђели.

Слава теби, света земљо јављања божјег! Ту гледамо Бога, као што јесте, као што беше, као што ће бити; глêте благосника без осења, не у сумрачју далеких на нас угледних светова. Тебе гледамо ми у збору спасеника твојих, које удостојаваш и сâм бгагосног погледа. Ох, бесконачан савршен си ти! Јест, поименце живље те небо, и неизреченик зове се Јехова! Наше пјење, живосно снагом праодушевљаја, тражи ти лика, али узаман; на твоје преображење упрте мисли, једва се могу, о твом божанству у беседе дати. Вечниче, ти си цигло једини у величини својој савршен! Свака мисао, којом сам себе, исконичe, прозиреш ти, узвишенија је, светија је нег посматрање смерно, што о себи ниспошиљеш створеним тварма. Ипак се одлучи ти, и осим себе бића да видиш и да им дариваш даха животворног. Најпре сатвори

небо, онда нас, житеље небеске. Далеко бејасте ви до свог рођаја: ти млађи шару земаљни, и ти сунце, и ти месече, садрузи блажене земље. Прворођенче створењу, како ти беше на постанку твом, кад, након непојамне вечности, Бог се к теби снизи па те изабра за станиште величанства и дивљења? Твој безмерни круг, изазван к бићу, образова се својим подобљем: творачки глас ношаше се још над првом хуком кристалних мора; обрежја им, која се у светове збрдише, чуше га; ни један бесмртник још не! Тад стајаше ти, створитељу, на том новом величавом престолу, сам себе гледећи, самохран и озбиљан. О кликните њему, мисаоном божанству! Онда, јест, онда сатвори вас, серафиме, духовска створења, преиспуњене мисли, преобиљне снаге сионе, које у вас сам од себе даде — с молитвом да разбирате творчеве мисли. Алилуја, свечано Алилуја, о исконичe, дај да ти појимо без престанка! К самоћи глаголну ти: Не буди више! а бићу сваком: Развијте се! Алилуја!

За појања тог, које по трисветом у свако доба небеса поју, ступио беше, светлећи, спасов свети гласник на прво најближе на небу сунце. Свуд занемили серафими сад и славе поглед, који блисташе над њима од Бога, хвалодавца славопоју. И смотрише на мору сунчаном серафима јаснијег. Бог погледа на-њ, небеса с Богом. На колених мољаше се он. Дваред за часа, док изусти херувим име Јехове, у молитви скрушен, и трисвето вечности — удостоји га Бог погледа свог. По том прискочи прворођеник с престоља доле, свечано да га приведе к Богу. Бог га зове избраником, небеса Елојом. Пред свима, које сатвори Бог, велик је он, јесте најближи нестворенику. Једина мисао богоизбраног Елоје красна је као сва душа човечја, створена божанству, кад се у мисли удуби, достојна бесмрћа свог. Његов обазриви поглед лепши је од пролетњег јутра, милији од звезда, кад прелећу пред лицем творца, младосне-красне и сјаја пуне, са своји дневи, Бог најпре њега сазда. Од зоре рујне створи му тело етирно. Небо једно, пуно облака, осени га, док постаде. Бог га подиже раширеним рукама из облака и глаголну њему с благословом: Ја сам ево, створениче! И на једаред виде Елоја пред собом творца, погледа га с усхићењем и стаде, и погледа га одушевљен опет, и ником пониче; занет виђењем Бога. Најпосле пробеседи, каза вечнику све мисли, које имаде, нове, узвишене осећаје све, што му проталасаше кроз срце веље. Проћи ће светови сви и наново дићи се из праха свог, читави векови истећи ће најпре у вечност, док најузвишенији хришћанин осети те големе осећаје. Сад сиђе Елоја на новорођајних зрацих к посланом анђелу доле, к олтару утешитеља да га приведе. Прилазаше му из далека, јер већ знадијаше Гаврила. Серафим се топио од миља, што виде од бесмртника њега, с којим пре тога гледаше сваки шар створења божјих и житеље им, и с којим изврши дела недомашљивија, нег што учини кроз најбоље своје сав здружени људски род. Сад се озорише од љубави један спрам другог. Брже, побожно раширених руку, срдачних погледа, прискочише један к другом. Обојица дрхтаху од радости, кад се загрлише. Тако дрхћу брата два, оба честита, кад затраже смрти отачаства ради и, јуначке крви пуни, вечних дела зажеле, те загрле пред још већим оцем својим. Бог их виде и благослови их. Те пођоше обојица, с пријатељства дивнији, к престолу небеском. И ходише ближе к свесветињи божјој.

(Наставиће се.)

Александар Сандић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Сад је баш изашла из штампе нова књига:

ПРОПОВЕДИ И ЦРКВЕНЕ БЕСЕДЕ

написао Јован Јеремић, парох. Књига I. (Ове је проповеди и црквене беседе наградио Архијерејски Сабор у Београду са 20 дуката.) У Н. Саду штампарија А. Пајевића 1886. Цена 60 новч.

„Глас Истине“ излази 15-ог и последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике 8-не, — Рукописи шиљу се г. Сави Петровићу уреднику, а претплата штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

Цена је листу: За Аустро-Угарску: на целу годину 2 ф., на пола год. 1 ф. За Србију: на целу годину 5 дин. на по год. $2^1/_2$ дин. Из Србије предплату прима књижара В. Валожића у Београду.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас.

ВЛАСНИШТВО, ИЗДАЊЕ И ШТАМПА А. ПАЈЕВИЋА У НОВОМ САДУ.